

Päihdekuntoutujien toimeentulon haasteet ja kehittämistarpeet

-Päihdepalveluiden henkilöstön näkemyksiä

Ilona Kaitala
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalityön käytäntötutkimus
Helmikuu 2020

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty

Valtiotieteellinen tiedekunta

Laitos – Institution – Department

Sosiaalityö

Tekijä –Författare – Author

Ilona Kaitala

Työn nimi – Arbetets titel – Title

Päihdekuntoutujien toimeentulon haasteet ja kehittämistarpeet -Päihdepalveluiden henkilöstön näkemyksiä

Oppiaine – Läroämne – Subject

Sosiaalityö

Työn laji – Arbetets art – Level

Käytäntötutkimus

Aika – Datum – Month and year

Helmikuu 2020

Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages

11

Tiivistelmä – Referat – Abstract

Tämän sosiaalityön käytäntötutkimuksen tehtävänä oli kartoittaa päihdepalveluiden henkilöstön näkemyksiä päihdekuntoutujien toimeentulon tasosta, sen haasteista ja mahdollisia kehittämistarpeita. Tutkimuskysymyksinä olivat: 1. Millaisia haasteita päihdepalveluiden ammattilaiset näkevät päihdekuntoutujien toimeentulossa? 2. Millaisia mahdollisia kehittämistarpeita päihdekuntoutujien toimeentuloon liittyy?

Tutkimuksen toimeksiantaja oli Helsingin kaupungin päihdepalvelut ja tutkimus keskittyi pääasiassa päihdepalveluiden jälkikuntoutuksen yksikön toimintakenttään.

Tutkimusaineisto koostui kuuden Helsingin kaupungin päihdepalveluiden työntekijän haastatteluista. Tutkimusmetodina käytettiin teemahaastattelua ja haastatteluaineiston analyysitapana aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Analyysin perusteella tutkimusaineistosta muodostuivat seuraavat luokat: päihdekuntoutujien toimeentulotason haasteet, sosiaaliturvan palveluiden vaikea saavutettavuus, sosiaaliturvan sopimattomuus kuntoutumisen tukemiseen sekä tarve yhteiskunnalliselle keskustelulle.

Tutkimuksen perusteella päihdekuntoutujien toimeentulo näyttää yleisesti haasteellisena.

Tutkimustulosten mukaan valtaosa päihdekuntoutujista on haastateltujen näkemysten mukaan pienituloisia ja perusturvan varassa eläviä. Monien päihdekuntoutujien taloutta rasittavat lisäksi päihdeiden käytön aikana syntyneet velat. Päihdekuntoutujille maksettavat etuudet eivät tällä hetkellä tue ajallisesti riittävästi päihdekuntoutusta prosessina. Yksi merkittävimmistä päihdekuntoutujien toimeentulon kehittämiskohteista olisi kuntoutumisen tukeminen sosiaaliturvaetuuksien koko kuntoutumisprosessin ajan.

Kelan ja muiden viranomaisten palvelut ovat osalle päihdekuntoutujista vaikeasti saavutettavia. Tämä painotti sähköisten asiointikanavien käytössä esimerkiksi etuuksia haettaessa. Kelan ja työvoimahallinnon palveluiden kasvottomuuden koettiin myös hankaloittavan päihdekuntoutujien asiointia niissä. Haastateltujen päihdepalveluiden ammattilaisten mukaan tarve aiheiden laajalle yhteiskunnalliselle keskustelulle on ilmeinen päihdekuntoutujien aseman parantamiseksi. Koska päihdekuntoutujien toimeentuloa on myös yleisesti tutkittu vähän, aiheella on selvä lisätutkimuksen tarve, jotta voidaan muodostaa selkeä kokonaiskuva päihdekuntoutujien taloudellisesta tilanteesta.

Avainsanat – Nyckelord – Keywords

Sosiaaliturva, päihderiippuvuus, päihdekuntoutus ja päihdehuollon sosiaalityö, päihdekuntoutujien toimeentulo.

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Tutkimuksen teoreettinen tausta ja toimintaympäristö	1
2.1	Sosiaaliturva	1
2.2	Päihderiippuvuus	2
2.3	Päihdekuntoutus ja päihdehuollon sosiaalityö.....	3
2.4	Päihdekuntoutajat ja toimeentulo	3
2.5	Tutkimuksen toimintaympäristö.....	4
3	Tutkimuksen toteutus	5
3.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys.....	5
3.2	Tutkimus käytäntötutkimuksena.....	5
3.3	Tutkimuseettiset kysymykset	5
4	Tutkimusmenetelmä, analyysi ja tutkimustulokset.....	6
4.1	Tutkimusaineisto ja -menetelmä sekä analyysi	6
4.2	Tutkimustulokset	7
4.2.1	Toimeentulotason haasteet	7
4.2.2	Sosiaaliturvan palveluiden vaikea saavutettavuus.....	8
4.2.3	Sosiaaliturvan sopimattomuus kuntoutumisen tukemiseen	8
4.2.4	Tarve yhteiskunnalliselle keskustelulle	10
5	Johtopäätökset ja pohdinta.....	10
6	Lähteet	12
	LIITE 1.....	15
	LIITE 2.....	16

1 Johdanto

Päihdekuntoutujien toimeentulon kysymykset jäävät yleisesti varjoon päihdeongelmiin ja toimeentuloon liittyvissä yhteiskunnallisissa keskusteluissa. Tämän sosiaalityön käytäntötutkimuksen aiheena on selvittää Helsingin kaupungin päihdepalveluiden henkilöstön näkemyksiä päihdekuntoutujien toimeentulorakenteen haasteista ja kehittämistarpeista. Päihdekuntoutujiksi käsitetään tässä tutkimuksessa henkilöt, joilla on tai on ollut aktiivinen Helsingin kaupungin päihdepalveluiden asiakkuus. Tutkimus on tehty osana Helsingin yliopiston sosiaalityön maisteriopintoihin kuuluvaa käytäntötutkimuksen opintojaksoa. Tutkimuksen toimeksiantaja on Helsingin kaupungin päihdepalveluiden jälkikuntoutuksen yksikkö.

Tietokannoista tehtyjen hakujen perusteella Suomessa ei ole tehty aiemmin pääosin päihdekuntoutujien toimeentuloa käsittelevää tutkimusta tai virallista tilastointia. Aihetta on sivuttu jonkin verran päihteidenkäyttäjää käsittelevissä tutkimuksissa. Näissä tutkimuksissa on painottunut lähinnä huumeita käyttävien henkilöiden toimeentulo, jolloin muita päihteitä käyttävien tulorakenteet eivät ole nousseet esille. Yhteiskunnallisena ilmiönä päihdekuntoutujien toimeentulo on sosiaalityön keskeinen aihealue heijastuen erityisesti aikuissosiaalityön kenttään. Kunnallisena perustoimintana tehtävä toimeentulotukityö on yksi aikuissosiaalityön areenoista (Juhila, 2008, 44). Toisaalta aikuissosiaalityön kentässä on tapahtunut merkittävä muutos perustoimeentulotuen siirryttyä vuonna 2017 Kelan vastualueeksi, jonka myötä kuntien tehtäväksi on jäänyt täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen järjestäminen (Karjalainen, 2017, 244-245). Toimeentulon ollessa merkittävä tekijä yksilön hyvinvoinnille on päihdekuntoutujien yhteiskunnallisen aseman näkökulmasta merkittävää selvittää tulorakennetta sekä sen vaikutuksia ja mahdollisia kehittämistarpeita. Näin ollen aiheen tutkimustarvetta voidaan pitää ilmeisenä.

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat sosiaaliturva, päihderiippuvuus, päihdekuntoutus ja päihdehuollon sosiaalityö sekä päihdekuntoutujien toimeentulo.

Tutkimus alkaa luvussa kaksi esitetyillä tutkimuksen teoreettisella taustalla, keskeisillä käsitteillä ja toimintaympäristöllä. Luvussa kolme käsitellään tutkimuksen toteutusta ja luvussa neljä tutkimuksen aineistoa, tutkimusmenetelmää ja analyysiä sekä luvussa viisi keskeisiä johtopäätöksiä ja niihin liittyvää pohdintaa.

2 Tutkimuksen teoreettinen tausta ja toimintaympäristö

2.1 Sosiaaliturva

Suomen perustuslain mukaan sosiaaliturva on jokaiselle kuuluva oikeus perustoimeentuloon ja huolenpitoon esimerkiksi työkyvyttömyyden aikana. Kansaneläkelaitos (Kela) kuuluu

sosiaaliturvan toimeenpanijoihin. Sen sosiaaliturvan alueita ovat esimerkiksi työttömän perusturva, perustoimeentulotuki, sairausvakuutus, kuntoutus, asumistuet ja lapsiperheiden tuet. (Kela, 2017.)

Päihdekuntoutujien ensisijaisia tulomuotoja Kelan sosiaaliturvaetuuksista voivat olla esimerkiksi työttömyysturva, perustoimeentulotuki, kuntoutusraha, kuntoutustuki, sairauspäiväraha, työkyvyttömyyseläke ja lapsiperheiden tuet. Kelan maksamalla työmarkkinatuella tai peruspäivärahalla turvataan työttömän perusturva (Kela, 2019a). Perustoimeentulotuki on viimesijainen etuus, joka turvaa henkilön elämän perusmenot, jos tämän tulot tai varat eivät riitä niihin. Kunnan sosiaalitoimi voi tukea perustoimeentulotukeen kuulumattomia menoja harkinnanvaraisilla täydentävällä ja ehkäisevällä toimeentulotuella. (Kela, 2019b.)

Kuntoutusrahalla turvataan toimeentulo laitospäätyneenä tapahtuvan päihdekuntoutuksen ajan ja se pyrkii turvaamaan henkilön työelämässä pysymisen tai sinne pääsyn (Kela, 2019c, 2019d).

Kuntoutustuki on määräaikainen työkyvyttömyyseläke, jonka maksaminen alkaa usein työkyvyttömyyden kestäneenä noin vuoden. Etuudensaajan mahdollisuudet ammatinvaihtoon tai työelämään kuntoutumiseen selvitetään ennen etuuden saamista tai sen aikana. (Kela, 2019e.)

Sairauspäivärahalla kompensoidaan ansiomenetystä alle vuoden kestävästä työkyvyttömyyden ajalta. Työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää, mikäli henkilön työkyky ei palaudu tai parane hoidon tai kuntoutuksen myötä. (Kela, 2019f.) Vanhempainrahalla turvataan vanhemmalle lapsen hoitaminen kotona kolmen kuukauden iästä noin yhdeksään kuukauteen. Kotihoidon tukea maksetaan vanhemmalle, joka hoitaa kotona alle 3-vuotiasta lasta, jolla ei ole kunnallista päivähoitopaikkaa. (Kela, 2019g.)

2.2 Päihderiippuvuus

Päihderiippuvuudella tarkoitetaan päihteen jatkuvaa, toistuvaa tai pakonomaista käyttöä riippumatta käytöstä seuraavista terveydellisistä tai sosiaalisista haitoista. Päihderiippuvuus linkittyy usein fysiologiseen riippuvuuteen. Riippuvuus voi olla myös psykologista, jolloin riippuvuuden taustalla on käytettävän aineen tuottama hyvä olo tai muu psyykinen vaikutus. (Huttunen, 2018.)

Päihderiippuvuuden syntymisen edellytyksenä on päihdyttävän aineen käytön toistuminen, joka aiheuttaa riippuvuuteen liittyviä aivo- ja psykososiaalisia muutoksia (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2019). Päihteen jatkuvan käytön aiheuttaman aivotoiminnan muutosten myötä omaehtoinen päihteenkäytön lopettaminen on vaikeaa. Päihderiippuvuus voidaan määrittellä addiktiiviseksi, mikäli päivittäin käytetyn aineen määrä on suuri ja ainetta käytävällä henkilöllä on pakonomainen tarve aineen päivittäiseen annokseen. (Huttunen, 2018.)

2.3 Päihdekuntoutus ja päihdehuollon sosiaalityö

Päihdekuntoutus ja päihdesosiaalityö ovat päihdetyön osa-alueita (Orjasniemi, 2014). Päihdekuntoukseen sisältyy rakenteita lääkinnällisestä, ammatillisesta ja sosiaalisesta kuntoutuksesta. Kuntoutuksen tehtävänä on toimintakyvyn edistäminen. Päihdekuntoutuksen järjestämisen ensisijainen vastuu on kunnilla. (Malmström ja muut, 2018.) Pidempikestoisen päihdekuntoutuksen tavoitteena on tukea päihderiippuvuudesta toipumista ja päihteiden aiheuttamien elämäntilanteen ongelmien selviämistä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2015). Päihdekuntoutus voidaan tarjota avo- tai laitoshoitona (Päihdeasiamies, n.d.), joista avohoidon palvelut ovat pääasiallinen muoto. Laitoshoidtoa voidaan tarjota, mikäli avohoidon palvelut eivät tarjoa riittävää tukea asiakkaalle. (Sosiaali- ja terveysministeriö, n.d.)

Päihdehuollon sosiaalityön näkökulmasta päihdekuntoutus voidaan ymmärtää moniammatillisena palveluna, jossa sosiaalityön roolina on vaikuttaa ihmiseen, hänen toimintaansa ja toimintaympäristöönsä sekä edistää asiakkaan tietoisuutta omasta tilastaan (Laitila-Ukkola, 2005). Sosiaalityön tehtävää voikin kuvata asiakkaan toimijuutta vahvistavaksi. Toimeentulon kysymykset kytkeytyvät päihdehuollon sosiaalityöhön. Sitä voidaan kuvata kokonaisvaltaiseksi, mikä näyttäytyy pyrkimyksenä vaikuttaa asiakkaan arkielämästä selviytymiseen, jolloin on huomioitava asiakkaan taloudelliset ja sosiaaliset kytkennät (Laitila-Ukkola, 2005).

2.4 Päihdekuntoutujat ja toimeentulo

Päihdeongelmaisten toimeentuloa on tutkittu Suomessa vähän. Päihdeongelmaiset lukeutuvat heikoimmassa asemassa oleviin ryhmiin (Saari, 2015, 17). Aiemmissa tutkimuksissa on korostunut laaja-alaisen huono-osaisuuden, esimerkiksi huonon taloudellisen tilanteen, heikentävän päihteidenkäyttäjien hyvinvointia (Kuusisto & Ekqvist 2019, 295).

Tutkimuksissa on painottunut päihteitä haitallisesti käyttävien sosiaaliturvan varassa eläminen. Tutkimuksessa helsinkiläisistä huono-osaisista huumeidenkäyttäjistä sivuttiin myös tulorakennetta, joka 73 prosentilla vastaajista koostui pääasiallisesti sosiaaliturvasta (Tammi, Pitkänen & Perälä, 2011). Kuussaari ja muut (2014) ovat tutkineet vuoden 2011 päihdetapauslaskennasta sosiaali- ja terveydenhuollon päihde-ehtoisia asiakastapauksia. Asiakkaat olivat yleensä työttömiä tai eläkkeellä, vain kahdensan prosenttia oli ansiotyössä. Huumeita käyttävät asiakkaat olivat huonoosaisempia verrattuna alkoholia käyttäviin. (Kuussaari ja muut, 2014.)

Toisaalta aiemmissa tutkimuksissa on painottunut myös eri päihteidenkäyttäjryhmien väliset erot. Vuonna 2016 tehdyssä tutkimuksessa kuvattiin kahta erilaista ja toimeentuloltaan poikkeavaa aktiivista huumeidenkäyttäjryhmää. Marginalisoituneeseen ryhmään kuuluneet olivat useammin

työttömiä ja heidän toimeentulonsa muodostui useammin sosiaaliturvasta tai laittomista tuloista. Integroituneeseen ryhmään kuuluvat kävivät yleisemmin palkkatyössä ja arvioivat taloustilanteensa paremmaksi. Molempien ryhmien taloudellinen tilanne koettiin kuitenkin heikoksi. (Pitkänen, Perälä & Tammi, 2016.)

Sosiaaliturvan näkökulmasta päihdekuntoutujien taloudellinen asema on haasteellinen.

Päihderiippuvuus ei yleensä oikeuta sairauspäivärahaan, mutta se voidaan kuitenkin myöntää päihderiippuvaiselle muun samanaikaisen sairauden perusteella (Alho, 2018). Kuntoutukseen hakeutuminen voi heikentää päihdekuntoutujan taloudellista tilannetta, kustannuksia voi aiheutua esimerkiksi kuntoutuksen asiointimaksuista (Poikonen & Kekoni, 2019, 73). Myös työkyvyttömyyseläkkeen saanti päihdeongelma perusteella on harvinaista. Tutkimuksen mukaan vuosien 2000–2011 työkyvyttömyyseläkehakemuksista, jotka perustuivat mielenterveyden häiriöistä lääkkeiden ja päihteiden aiheuttamiin häiriöihin hylättiin yli puolet (Gould & Nyman, 2012). Osalle päihdekuntoutujista työ tai opiskelu eivät myöskään ole saavutettavissa olevia. (Mattila-Aalto, 2016, 394–395.) Osa päihteidenkäyttäjistä saattaa olla tosiallisesti päihteidenkäytön vuoksi työkyvyttömiä, mutta kuitenkin oikeutettuja työttömyysetuuksiin (Aalto & Kaarne, 2016).

2.5 Tutkimuksen toimintaympäristö

Tutkimuksen toimeksiantaja oli Helsingin kaupungin päihdepalvelut ja tutkimus keskittyi pääasiassa päihdepalveluiden jälkikuntoutuksen yksikön toimintakenttään. Jälkikuntoutuksen tavoitteena on toipujan itsenäisen elämän edistäminen päihteidenkäytön päätyttyä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2015). Jälkikuntoutus aloitetaan vaiheessa, jossa päihdekuntoutuja on lopettanut päihteidenkäytön. Päihdekuntoutustyö painottuu raittiuden saavuttamisen ja vakiinnuttamisen sekä identiteetin muutoksen vaiheisiin. Jälkikuntoutustyö on verkostomaista ja sen tavoitteena on tukea päihteettömän elämän rakentamista ja kuntoutumisen jatkuvuutta. (Helsingin kaupunki, 2015.)

Vuonna 2014 Helsingin kaupungin jälkikuntoutuksessa tilastoitiin 199 asiakasta, joista suurimpana asiakasryhmänä olivat alle 40-vuotiaat, joita oli kuusikymmentä prosenttia (Helsingin kaupunki, 2015). Jälkikuntoutuksen asiakkaiden taloudellinen asema heijasti yleistä päihdekuntoutujien taloudellista asemaa Suomessa. Asiakkaista suurimmalla osalla oli matala tulotaso, joka jäi alle toimeentulotuen normien. Valtaosalla asiakkaista toimeentulo muodostui useista sosiaaliturvaetuuksista. (Helsingin kaupunki, 2015.)

3 Tutkimuksen toteutus

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys

Tutkimuksen tehtävänä oli kartoittaa päihdepalveluiden henkilöstön näkemyksiä päihdekuntoutujien toimeentulon tasosta, sen vaikutuksista ja mahdollisista kehittämistarpeista. Tutkimuskysymyksiä olivat: 1. Millaisia haasteita päihdepalveluiden ammattilaiset näkevät päihdekuntoutujien toimeentulossa? 2. Millaisia mahdollisia kehittämistarpeita päihdekuntoutujien toimeentuloon liittyy?

3.2 Tutkimus käytäntötutkimuksena

Sosiaalityön käytäntötutkimuksen tutkimisen taustalla on asiantuntijoiden tai asiakkaiden toiminnasta lähtöisin olevat tiedontarpeet. Käytäntötutkimuksen käynnistämisen aloite on usein lähtöisin käytännössä toimivilta ja aloitteen perustana on usein jokin ongelmalliseksi koettu teema. (Satka ja muut, 2016, 9, 22.) Tutkimusaihe oli lähtöisin työyhteisöltä, jossa ilmeni selvitystarve päihdekuntoutuksen asiakkaiden tulorakenteesta. Käytäntötutkimuksen lopputuloksen tulisi avata uusia näkökulmia tutkimuksen toimijoille kehittämiskohteena olleesta ilmiöstä ja lisätä hyvinvointia, ilmiöhallintaa sekä osaamista (Satka ja muut, 2016, 22).

Työyhteisön antamana tutkimustavoitteena oli muodostaa selkeytetty kuva tulorakenteen mahdollisista ongelmakohdista ja niiden ratkaisuvaihtoehdoista. Työyhteisö halusi hyödyntää tutkimustuloksia päihdekuntoutujien asemaa edistävässä toiminnassa. Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät on suunniteltu aktiivisessa yhteistyössä työyhteisön kanssa. Tein tutkimusta koko tutkimusprosessin ajan vuorovaikutuksessa työyhteisön kanssa, mikä mahdollisti tutkimuksen kehittämisen työyhteisön tarpeita mahdollisimman hyvin vastaaviksi.

3.3 Tutkimuseettiset kysymykset

Rauhala ja Virokannas (2011) kirjoittavat sosiaalityön tutkimukseen liittyvissä pohdinnoissa korostuvan hyvien tutkimuskäytäntöjen noudattaminen koko tutkimusprosessin ajan (Rauhala & Virokannas, 2011, 238). Noudatin tutkimuksessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvää tieteellistä käytäntöä koko tutkimusprosessin läpi. Anonymisoin tutkimuksessa haastateltavan päihdepalveluiden henkilöstön tiedot ja esitän haastatteluiden tulokset siten, etteivät työntekijät tai heidän työskentelypaikkansa ole yksilöitävissä. Anonymisoin haastatteluaineistossa esille nousevat asiakastapaukset siten, etteivät asiakkaiden tunnistetiedot tule ilmi. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta n.d.)

Sosiaalityön tutkimuksen yhtenä periaatetason arvoksi lukeutuu Rauhalan ja Virokannaksen mukaan vahingon aiheuttamisen välttäminen sekä tutkimuksen hyödyllisyys siihen osallistuville.

Sosiaalityön ilmiöt linkittyvät usein ihmiselämän haavoittuvuuteen, ja eettisen sosiaalityön tutkimuksen tulisi olla hyödyllistä tutkittaville ihmisille. (Rauhala & Virokannas, 2011, 238, 246.) Tutkimukseni on toteutettu koko tutkimusprosessin läpi päihdepalveluiden asiakaskunnan ja henkilöstön yksityisyys huomioiden. Erityisesti olen pyrkinyt käsittelemään päihderiippuvuuteen liittyviä ilmiöitä sensitiivisesti, päihdekuntoutujien aseman ollessa monelta näkökulmalta haavoittuvainen. Tutkimukseni tavoitteena oli tutkimustulosten kautta tiedontuottaminen päihdepalveluiden asiakkaiden tilanteesta päihdepalveluiden asiakkaiden aseman parantamiseksi.

4 Tutkimusmenetelmä, analyysi ja tutkimustulokset

4.1 Tutkimusaineisto ja -menetelmä sekä analyysi

Tutkimusaineisto koostui kuuden Helsingin kaupungin päihdepalveluiden työntekijän haastatteluista. Haastatteluista neljä työskenteli päihdepalveluiden jälkikuntoutuksen yksikössä ja kaksi muissa yksiköissä.

Käytin tutkimusmetodin teemahaastattelua ja haastatteluaineiston analyysitapana aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Teemahaastattelu soveltui tutkimukseni metodiksi, sillä se on tarkoituksenmukainen menetelmä tutkimusaiheen ollessa vähän tutkittu (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2016, 205). Teemahaastattelussa käytetään etukäteen valittuja teemoja ja niihin liitettyjä tarkentavia kysymyksiä. Teemahaastattelun tarkoituksena on tutkimustehtävän kannalta mielekkäiden vastausten saaminen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 84-88.) Muodoltaan teemahaastattelu on puolistrukturoitu, eli haastattelun teemat ovat samoja kaikille haastateltaville (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48). Jaottelin haastattelun teemat seuraaviin osioihin: päihdekuntoutujien toimeentulon taso, yleinen keskustelu päihdekuntoutujien toimeentuloon liittyen sekä eri tulomuotoihin (kts. liite 2) liittyvät haasteet ja kehittämistarpeet. Haastatteluissa käsitellyt tulomuodot on valittu yhdessä toimeksiantajan tekemän arvion perusteella päihdekuntoutujien yleisimmistä tulomuodoista.

Sisällönanalyysin tavoitteena on saada tiivistetty yleiskuva tutkitusta ilmiöstä. Sisällönanalyysissä etsitään merkityksiä tutkittavasta tekstistä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 103-104.) Hyödynsin tutkimuksessani mukailen Tuomen ja Sarajärven (2009) esittelemää aineistolähtöisen sisällönanalyysin prosessia, jossa käytettävä aineisto aluksi pelkistetään ja etsitään aineistosta tutkimustehtävää kuvaavia ilmauksia. Tämän jälkeen aineisto ryhmitellään eli siitä etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Tämän jälkeen ilmaukset yhdistetään ja muodostetaan luokkia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109-113.)

Tutkimusprosessissani litteroin haastatteluaineiston, ja etsin siitä tutkimustehtävän näkökulmasta relevantit ilmaukset, jonka jälkeen luokittelin aineiston samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien

perusteella. Analyysini perusteella tutkimusaineistosta muodostuivat seuraavat luokat: päihdekuntoutujien toimeentulotason haasteet, sosiaaliturvan palveluiden vaikea saavutettavuus, sosiaaliturvan sopimattomuus kuntoutumisen tukemiseen sekä tarve yhteiskunnalliselle keskustelulle.

4.2 Tutkimustulokset

4.2.1 Toimeentulotason haasteet

Haastatteluissa painottui päihdekuntoutujien toimeentulotason haasteena tason yleinen heikkous. Haastateltavien mukaan valtaosa päihdekuntoutujista on pienituloisia ja Kelan sosiaaliturvan, erityisesti toimeentulotuen ja työmarkkinatuen, varassa eläviä. Osa päihdekuntoutujista joutuu myös turvautumaan kunnan harkinnanvaraiseen toimeentulotukeen.

” Yleisesti päihdekuntoutujien toimeentulon taso on heikko, pääsääntöisesti he kaikki ovat pienituloisia ja sillä pienituloisuudella tarkoitan sitä, että pääsääntöisesti he elävät toimeentulotuen perustason normilla.” (H3)

Päihdekuntoutujan toimeentulotaso saattaa myös vaikuttaa päihdekuntoutuksen kustannuksiin, ja muodostua mahdolliseksi kuntoutukseen hakeutumisen esteeksi. Päihdekuntoutujan tulotason kasvaessa häneltä saatetaan laskuttaa esimerkiksi kuntoutuksen asiakasmaksuosuutta.

“Asiakkaat miettii kun heillä on palkkatuloo, heidän pitäis maksaa asiakasmaksuosuutta. ...se voi tietysti tulla vähän sellaiseksi esteeksi, että mitä se tekee taloudelliselle tilanteelle.” (H2)

Päihteidenkäyttöaikana muodostuneet velat vaikuttavat useasti päihdekuntoutujien toimeentulon tasoon. Päihdekuntoutujan saadessa työeläke- tai palkkatuloa, voidaan näistä ulosmitata kertyneitä velkoja. Perittävien velkojen jälkeen päihdekuntoutujat saattavat joutua turvautumaan perustoimeentulotukeen. Toisaalta myös päihdekuntoutujien epäviralliset velat yksityishenkilöille, voivat heikentää toimeentulon tasoa, sillä näitä ei huomioida esimerkiksi toimeentulotuen laskennassa.

” Päihdekuntoutujilla palkkatulo on varmaan sellanen, että kun siihen asti päästään omassa kuntoutumisessa, niin hyvin monille on kertynyt päihteidenkäyttöajalta velkoja ulosottoon.” (H3)

4.2.2 Sosiaaliturvan palveluiden vaikea saavutettavuus

Haastateltavien mukaan Kelan ja muiden viranomaisten palvelut ovat osalle päihdekuntoutujista vaikeasti saavutettavia. Erityisesti tämä painottui sähköisten asiointikanavien käyttöön esimerkiksi sosiaaliturvaetuuksia haettaessa. Suurimmalla osalla päihdekuntoutuksen asiakkaista on verkkopankkitunnukset, mutta valmiuden sähköisten palveluiden käyttöön vaihtelivat. Osa päihdekuntoutujista tarvitsi sosiaalityön tukea ja ohjausta viranomaisten sähköisten palveluiden käyttöön, minkä koettiin myös vievän resursseja sosiaalityön työajasta.

” ...on tiettyjä ihmisryhmiä... ja sitten on päihdeongelmaisia, jotka ei oo päässyt siihen sähköiseen asiointiin.” (H5)

” Se on tota vähän hassuu, kun se usein tarvii omasta päihdetyön työajasta, menee osa siihen et käy läpi ihan tällasta sähkösen palvelun käyttö. “ (H4)

Sähköisen asioinnin haasteiden lisäksi Kelan viestinnässään käyttämän kielen koettiin olevan osalle päihdekuntoutujista vaikeasti ymmärrettävää ja vaikeuttavan Kelan palveluissa asioimista.

” Tää työ on aika paljon tulkkaamista...pitäis osata kelakieltä, toimia Kelan vaatimalla tavalla, mutta Kela ei kykene kommunikoimaan viestejään asiakkaille heiän ymmärtämällä tavalla ja siinä tulee suuria ongelmia. “ (H1)

Kelan ja työvoimahallinnon palveluiden kasvottomuuden koettiin myös hankaloittavan päihdekuntoutujien asioimista niissä. Myös asiakkaiden omien työntekijöiden puute työ- ja elinkeinotoimistoissa (TE-toimisto) koettiin haasteelliseksi.

” Mut se kasvottomuushan ei tietenkään palvele ihmisiä, joilla on kaikki päin helvettä.” (H6)

” Monet kokee TE-toimiston kanssa asioinnin jotekin vähän hankalaksi, siel ei oikeen oo niitä omia työntekijöitä...” (H4)

4.2.3 Sosiaaliturvan sopimattomuus kuntoutumisen tukemiseen

Merkittävänä teemana haastatteluissa painottui Kelan sosiaaliturvan etuusjärjestelmän haasteet tukea päihdekuntoutumisprosessia. Päihdekuntoutujat ovat heikossa asemassa Kelan maksamien etuuksien myöntämisen kannalta. Päihdekuntoutujien on vaikea saada sairauspäivärahaa tai työkyvyttömyyseläkettä päihderiippuvuuden diagnoosilla. Etuuksien saamisen osalta päihdekuntoutujien asema on myös huonompi mielenterveyskuntoutujiin verrattuna.

” Pähdekuntoutuja, jolla ei löydy mielenterveyspuolen diagnooseja, ... on hyvin hankala hakea ihan sillä päihderiippuvuusdiagnoosilla mitään näistä etuuksista (kuntoutusraha, työkyvyttömyyseläke, sairauspäiväraha)... niitä ei hyväksytä sellaisenaan.” (H3)

Pähdekuntoutujille maksettavat etuudet eivät myöskään ole kuntoutumisprosessin kannalta tarkoituksenmukaisia. Kuntoutumisen kannalta ongelmalliseksi koettiin se, että kuntoutusrahaa on mahdollista saada yleisesti vain laituskuntoutusjakson ajan. Etuutta ei makseta avokuntoutuksen aikana. Vaihtoehtoiseksi mahdollisuudeksi esitettiinkin laituskuntoutuksen jälkeen jatkuvaa kuntoutustukea pähdekuntoutujille, jonka hyötynä olisi toimeentulon turvaaminen kuntoutumisen ajaksi.

” ...voisiko pähdekuntoutujilla olla mahdollisuus myös hakea kuntoutumistukea kuntoutumisen tueksi, yhtäläillä kuin mielenterveyskuntoutujilla...” (H3)

Työttömyyskorvausten osalta koettiin ongelmalliseksi se, että osa pähdekuntoutujista on katsottu työttömiksi työnhakijoiksi, erityisesti kuntoutuksen ollessa raitistumisen alkuvaiheessa, vaikka he ovat tosiasiaassa päihdeongelmansa vuoksi työkyvyttömiä.

”Pitää keskustella mun mielestä siitä et siinä vaiheessa, kun ihminen lähtee kuntoutumaan ja ... se on aika pitkä prosessi, ja siihen tarvitaan tukea, ei voi olettaa et välttämättä heti olisi työkykyinen.” (H4)

Pähdekuntoutujien on myös vaikea työskennellä osa-aikaisesti eri etuuksien saamisen ohella, mikä aikaansaa kannustinloukko-ongelmia.

”...keikkatyön ja osa-aikatyön tekemien on todella haastavaa, jos on silti perustoimeentulotuen tarvetta...riippuen asiakkaan tilanteesta, niin voi olla jopa helpompaa, että ei käy töissä, mikä ei tue tavallaan sitä asiakkaan kuntoutumista...” (H1)

Kelan palveluiden osalta perustoimeentulotukeen liittyvän asioinnin koettiin olevan ongelmallista pähdekuntoutujille. Ongelmalliseksi koettiin sosiaalityöntekijäkontaktin puute, ja se ettei asiakkaan yksilöllisiä tarpeita huomioida. Perustoimeentulotuen hakemisen osalta haastavaksi koettiin myös asiakkaiden kannalta vaatimukset muiden ensisijaisten etuuksien hakemisesta ennen toimeentulotuen myöntämistä.

”Sanotaanko että jos se on ensisijaisena etuutena, niin siinä kyllä velvoitetaan asiakasta vahvasti toimimaan ja välttämättä ne voimavarat...ei riitä sitten siihen...” (H3)

”Ei oo enää esimerkiks sosiaalityöntekijäkontakteja...” (H4)

”...sehän on järjestelmä, joka ei ole yksilöllisesti ymmärtäväinen, jos miettii sitä, mitkä on ollu kunnan sosiaalihuollon alaisuudessa, silloinhan on pystynyt huomiomaan sitä yksilön tilannetta.” (H2)

4.2.4 Tarve yhteiskunnalliselle keskustelulle

Haastatteluissa korostui myös tarve laajemmalle yhteiskunnalliselle keskustelulle liittyen päihderiippuvuuteen. Keskustelutarve linkittyi erityisesti käsitykseen päihderiippuvuudesta sairautena ja päihdekuntoutujien toimeentulon kysymyksiin. Tarvetta koettiin myös keskustelulle päihdekuntoutumisesta prosessina sekä päihdekuntoutujien työkyvyn edellytyksistä kuntoutumisprosessin aikana.

”Toivoisin enemmän keskustelua ja sitä että miten voitaisiin kuntoutusta enemmän tukea.” (H3)

”Et ois kiva, jos puhuttais ihan siitä päihderiippuvuudesta tautina. ja siitä... miten kuvitellaan, että kun sä oot päihhteittä kuukauden, niin sen jälkeen töihin ja kaikki on ok.” (H6)

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Tämän sosiaalityön käytäntötutkimukseni tavoitteena oli selvittää päihdepalveluiden työntekijöiden näkemyksiä päihdekuntoutujien toimeentulon tasosta, haasteista ja kehittämistarpeista.

Tutkimuksen toimeksiantajan Helsingin kaupungin päihdepalveluiden tavoitteena oli saada yleiskuva päihdekuntoutujien toimeentulorakenteesta ja sen vaikutuksista.

Tutkimuksen perusteella päihdekuntoutujien toimeentulo näyttäytyy yleisesti päihdepalveluiden työntekijöiden näkemysten mukaan haasteellisena. Haastateltujen päihdepalveluiden työntekijöiden näkemykset päihdekuntoutujien toimeentulon tasosta mukailivat aiemmin esiteltyjen tutkimusten tuloksia. Tutkimuksen tulosten mukaan enemmistö päihdekuntoutujista on pienituloisia ja perusturvan varassa eläviä. Monien päihdekuntoutujien taloutta rasittavat lisäksi päihdeidenkäytön aikana syntyneet velat. Yhtenä vaihtoehtona päihdekuntoutujien aseman parantamiseksi olisikin velkajärjestelyiden tekeminen kuntoutusprosessia tukevaksi.

Päihdekuntoutujille maksettavat etuudet eivät tällä hetkellä tue ajallisesti riittävästi päihdekuntoutusta prosessina. Haasteltavien näkemysten perusteella yksi merkittävimmistä päihdekuntoutujien toimeentulon kehittämiskohteista olisikin kuntoutumisen tukeminen sosiaaliturvaetuuksin koko kuntoutumisprosessin ajan, siten että se turvaisi päihdekuntoutujan toimeentulon myös laituskuntoutuksen jälkeisen kuntoutumisen ajan.

Päihdekuntoutujien toimeentulon kehittämistarpeet liittyvät kokonaisuudessaan sosiaaliturvan tason mataluuteen sekä sosiaaliturvan haasteisiin vastata päihdekuntoutujien yksilöllisiin tarpeisiin. Haastatteluiden perusteella sosiaaliturva ei pysty turvaamaan päihdekuntoutujien taloudellista asemaa kuntoutumisen ajan. Samoin sosiaaliturvaan liittyvät asiointipalvelut eivät ole kaikkien päihdekuntoutujien saavutettavissa, mikä on haasteellista valtaosan päihdekuntoutujista ollessa sosiaaliturvasta riippuvaisia.

Päihderiippuvuuden käsittäminen sairautena ja päihdekuntoutujien toimeentulon haasteet eivät ole nousseet esille yhteiskunnallisessa keskustelussa. Haasteltujen päihdepalveluisten ammattilaisten mukaan tarve aiheiden laajalle yhteiskunnalliselle keskustelulle on kuitenkin ilmeinen päihdekuntoutujien aseman parantamiseksi. Vaihtoehtona päihdekuntoutujien aseman esille tuomiseksi voisikin olla sosiaalisen raportoinnin hyödyntäminen. Koska päihdekuntoutujien toimeentuloa on myös yleisesti tutkittu vähän, aiheella on selvä lisätutkimuksen tarve, jotta voidaan muodostaa selkeä kokonaiskuva päihdekuntoutujien taloudellisesta tilanteesta.

Tutkimuskysymyksinä olivat: 1. millaisia haasteita ammattilaiset näkevät päihdekuntoutujien toimeentulossa? 2. millaisia mahdollisia kehittämistarpeita päihdekuntoutujien toimeentuloon liittyy? Oman arvioni perusteella tutkimukseni onnistui vastaamaan tutkimuskysymyksiin.

Tutkimukseni tulokset olivat tarkoituksenmukaisia tutkimustehtävän kannalta. Tutkimusprosessina eteni aiemmin laatimani tutkimussuunnitelman mukaisesti. Toteutin tutkimuksen aktiivisessa yhteistyössä mukana olevan työyhteisön kanssa. Työyhteisön kanssa käymäni dialogin perusteella tutkimukseni tulokset ovat työyhteisön kannalta hyödynnettäviä. Työyhteisö pyrkii hyödyntämään tutkimustuloksia työkentällään sekä mahdollisesti lisäksi rakenteellisessa sosiaalityössä.

Päihdekuntoutujien tulorakenteiden haasteiden ja kehittämiskohteiden esille tuominen hyödyttää myös päihdekuntoutuksen asiakaskunnan asemaa.

6 Lähteet

Aalto, M. & Kaarne, T. (2016). Milloin alkoholi aiheuttaa työkyvyttömyyden? Suomen lääkärilehti. 6/2016 (71). s. 397- 400. Haettu osoitteesta

<https://www.hus.fi/sairaanhoito/sairaanhoitopalvelut/psykiatria/Documents/Milloin%20alkoholi%20aiheuttaa%20ty%C3%B6kyvytt%C3%B6myyden%f20SL%202016.pdf>

Alho, H. (2018). Päihderiippuvuus ja sairauspäiväraha-oikeus. Käypä hoito. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Haettu osoitteesta

<https://www.kaypahoito.fi/nix02598>

Gould, R. & Nyman, H. (2012). Työkyvyttömyyseläkepäättökset 2000–2011. Eläketurvakeskus. Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita. 03/2012. Haettu osoitteesta

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129087/Tyokyvyttomyyselakepaatokset20002011.pdf?sequence=1>

Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveystieteiden virasto. (2015). Jälkikuntoutuksen toimintakertomus 2014. Haettu osoitteesta

<https://kumppanuustaloharjula.fi/wp-content/uploads/2019/12/Paihdehuollonjalkikuntoutusyksikon-toimintakertomus-2014.pdf>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2001). Tutkimushaastattelun teoria ja käytäntö, s. 48. Helsinki: Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2016). Tutki ja kirjoita, s. 205. Helsinki: Tammi.

Huttunen, M. (2018). Päihde- ja huumeriippuvuus. Lääkärikirja Duodecim. Haettu osoitteesta

https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00414

Juhila, K. (2008). Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenat. Teoksessa: Jokinen, A. & Juhila, K. (toim.), Sosiaalityö aikuisten parissa (s. 44). Tampere: Vastapaino.

Karjalainen, P. (2017). Aikuissosiaalityö. Teoksessa: Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.), Sosiaalityön käsikirja, (s. 244- 245). Helsinki: Tietosanoma.

Kela. (2017). Suomen sosiaaliturva ja Kela. Haettu osoitteesta

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/270222/01_SuomenSosiaaliturva_Kelan_tilastollinen_vuosikirja_2017.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Kela. (2019a). Työttömyysajan tuet. Haettu osoitteesta

https://www.kela.fi/documents/10180/0/Tyottomuus_esite_Kela.pdf

Kela (2019b). Toimeentulotuen kokonaisuus. Haettu osoitteesta

<https://www.kela.fi/toimeentulotuki-kokonaisuus>

Kela. (2019c). Kuntoutusraha päihdekuntoutuksessa. Haettu osoitteesta

<https://www.kela.fi/kuntoutusraha-yksilollisessa-paihdekuntoutuksessa?inheritRedirect=true>

Kela. (2019d). Kuntoutusraha. Haettu osoitteesta

https://www.kela.fi/yhteistyokumppanit_kuntoutusraha

Kela. (2019e). Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki. Haettu osoitteesta

<https://www.kela.fi/tyokyvyttomyyselake-ja-kuntoutustuki?inheritRedirect=true>

Kela. (2019f). Sairauspäiväraha. Haettu osoitteesta

<http://www.kela.fi/sairauspaivaraha>

Kela. (2019g). Lapsiperheiden tuet. Perhe-etuudet ja tuet lapsen sairastuessa. Haettu osoitteesta

https://www.kela.fi/documents/10180/0/Lapsiperheiden_tuet_esite_Kela.pdf/f6b6bf24-b753-482abfa4-b60aa3dc3893

Kuusisto, K., Ekqvist, E. (2019). Laitospäihdehoidon asiakkaiden hyvinvoinnin muutos kuntoutuksen aikana. Pehkonen, T., Kekoni, T. & Kuusisto, K. (toim.), Oikeus päihdehuoltoon, (s. 295). Tampere: Vastapaino.

Kuussaari, K., Kaukonen, O., Partanen, A., Vormaa, H. & Ronkainen, J-E. (2014). Päihdeasiakkaat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Yhteiskuntapolitiikka. 79. (2014). 3, 264-277.

Laitila-Ukkola, M. (2005). Päihdehuollon näköinen sosiaalityö? – Suomalaisen päihdehuollon sosiaalityötarinoita. Lisensiaatintutkimus. Lapin yliopisto, Rovaniemi.

Malmström, T., Leskelä, R-L., Lindh, M., Kajova, M., Niemelä, P., Rissanen, A., & Salmisaari, T. (2018). Kuntoutusjärjestelmän kokonaisuudistus – tieto muutostyön tukena. Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 7/2018. Haettu osoitteesta <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160569/7-2018Kuntoutusjarjestelman%20kokonaisuudistus.pdf>

Mattila-Aalto, M. Päihdekuntoutuksen toimijuuden ja sitoutumisen perusteet. Teoksessa Laitinen, M. & Niskala, A. (2016). Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä, 394–395. Tampere: Vastapaino.

Orjasniemi, T. (2014). Johdanto. Teoksessa: Orjasniemi, T. (toim.), Moniammatillisen päihdetyön käytäntöjä kehittämässä – kohdeilmioita, menetelmiä, strategioita ja rajapintoja. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 57. Lapin yliopisto, Rovaniemi.

Poikonen, H. & Kekoni, T. (2019). Asiakkaan oikeudet ja niihin vaikuttavat tekijät päihdepalveluissa. Teoksessa Pehkonen, T., Kekoni, T. & Kuusisto, K. (toim.), Oikeus päihdehuoltoon, (s.73). Tampere: Vastapaino.

Päihdeasiamies. N.d. Hoitoon hakeutuminen. Haettu osoitteesta

<http://www.paihdeasiamies.fi/hoitoon-hakeutuminen/>

Rauhala, P-L. & Virokannas, E. (2011). Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa A. Pehkonen, & M. Väänänen-Fomin (toim.), Sosiaalityön arvot ja etiikka. Sosiaalityön tutkimuksen seuran vuosikirja, (s. 238, 246). Jyväskylä: PS-kustannus.

Saari, M. (2015). Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalta, (s.17). Helsinki: Gaudeamus.

Satka, M., Julkunen, I., Kääriäinen, A., Poikela, R., Yliruka, L. & ja Muurinen, H. (2016). Johdanto – Käytäntötutkimus tietona ja taitona. Teoksessa: Satka, M., Julkunen, I., Kääriäinen, A., Poikela, R., Yliruka, L. & ja Muurinen, H. (toim.). Käytäntötutkimuksen taito, (s. 9, 22). Helsinki: Heikki Waris -instituutti ja Mathilda Wrede -institutet.

Sosiaali- ja terveysministeriö. N.d. Päihdepalvelut. Haettu osoitteesta

<https://stm.fi/paihdepalvelut>

Tammi, T., Pitkänen, T., & Perälä, J. (2011). Stadin nistit – huono-osaisten helsinkiläisten huumeidenkäyttäjien päihteet sekä niiden käyttötavat ja hankinta. Yhteiskuntapolitiikka 76 (2011). 1. 45- 54.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2015). Päihdehoito, kuntoutus ja arjen tuki. Haettu osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/paihdehoito/paihdeongelmaistenpalvelut/paihdehoito-kuntoutus-ja-arjen-tuki>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2019). Päihderiippuvuus. Haettu osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/paihderiippuvuus>

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi, s. 84- 88, 105, 122. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta, N.d. Hyvä tieteellinen käytäntö. (HTK). Haettu osoitteesta <https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>

LIITE 1

Infokirje ja suostumuslomake Hei!

Olen tekemässä Helsingin kaupungin päihdepalveluille tutkimusta liittyen päihdekuntoutujien toimeentulon kysymyksiin. Teen tutkimuksen osana Helsingin yliopiston sosiaalityön maisterivaiheen opintojeni käytäntötutkimus-jaksoa. Tutkimusta varten etsin haastateltavia päihdepalveluiden henkilöstöstä. Haastattelu kestää enimmillään noin tunnin ajan.

Tarvittaessa voin antaa lisätietoja tutkimuksestani: Ilona Kaitala, [ilona.kaitala\(a\)helsinki.fi](mailto:ilona.kaitala(a)helsinki.fi)

Tämän suostumuslomakkeen allekirjoittamalla suostun haastatteluun päihdekuntoutujien toimeentuloon liittyen. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja suostumus tutkimukseen osallistumisesta on mahdollista perua. Haastattelut nauhoitetaan ja haastatteluaineisto litteroidaan anonymisoituun muotoon. Haastatteluiden nauhoitukset hävitetään heti litteroinnin jälkeen. Haastattelut ovat luottamuksellisia ja haastateltavien henkilöllisyys ei tule ilmi tutkimuksen tuloksissa. Tutkimustulokset esitetään Helsingin yliopistolla järjestettävässä seminaarissa ja julkaistaan mahdollisesti myös Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan sivuilla.

Suostumuksen antajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Aika ja paikka

LIITE 2

Haastattelurunko

1. Millainen käsitys sinulla on päihdekuntoutujien toimeentulon tasosta yleisesti?
2. Onko jokin tietty päihdekuntoutujien ryhmä erityisessä asemassa toimeentulon tasoon liittyen?
3. Mitä haasteita ja kehittämistarpeita on mielestäsi päihdekuntoutujien seuraavissa ensisijaisissa tulomuodoissa?
  - A. Työttömyysetuudet
  - B. Toimeentulotuki
  - C. Kuntoutusraha
  - D. Kuntoutustuki/ työkyvyttömyyseläke/ sairauspäiväraha
  - E. Perhe-etuudet
  - F. Muut mahdolliset etuudet
  - G. Palkkatulo
4. Onko päihdekuntoutujien toimeentulon taso mielestäsi yleisesti tarpeeksi esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa?